

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

17. června 2010\*

Ve věci C-413/08 P,

jejímž předmětem je kasační opravný prostředek na základě článku 56 statutu Soudního dvora, podaný dne 18. září 2008,

**Lafarge SA**, se sídlem v Paříži (Francie), zastoupená A. Wincklerem, F. Brunetem, E. Parochem, H. Kanellopoulossem a C. Medinou, avocats,

účastnice řízení podávající kasační opravný prostředek (navrhovatelka),

příčemž dalšími účastnicemi řízení jsou:

**Evropská komise**, zastoupená F. Castillo de la Torrem a N. von Lingenem, jako zmocněnci, s adresou pro účely doručování v Lucemburku,

žalovaná v prvním stupni,

\* Jednací jazyk: francouzština.

**Rada Evropské unie,**

vedlejší účastnice v prvním stupni,

**SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),**

ve složení J. N. Cunha Rodrigues, předseda senátu, P. Lindh, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh  
a A. Arabadžev (zpravodaj), soudci,

generální advokát: J. Mazák,  
vedoucí soudní kanceláře: R. Şereş, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 22. října 2009,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 11. února  
2010,

vydává tento

## **Rozsudek**

- 1 Svým kasačním opravným prostředkem navrhuje společnost Lafarge SA (dále jen „Lafarge“) zrušení rozsudku Soudu prvního stupně Evropských společenství ze dne 8. července 2008, Lafarge v. Komise (T-54/03, dále jen „napadený rozsudek“), kterým tento soud zamítl její žalobu na neplatnost rozhodnutí Komise č. 2005/471/ES ze dne 27. listopadu 2002 [v řízení podle] článku 81 Smlouvy o ES [vůči] společností BPB PLC, Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG, Société Lafarge SA a Gyproc Benelux N.V. (Věc COMP/E-1/37.152 – Sádrokartonové desky) (Úř. věst. 2005, L 166, s. 8, dále jen „sporné rozhodnutí“).

## **Právní rámec**

- 2 Článek 15 odst. 2 nařízení Rady č. 17 ze dne 6. února 1962, prvního nařízení, kterým se provádějí články [81] a [82] Smlouvy (Úř. věst. 1962, 13, s. 204; Zvl. vyd. 08/01, s. 3), stanoví:

„Komise může podnikům nebo sdružením podniků uložit rozhodnutím pokuty ve výši od 1 000 do 1 000 000 zúčtovacích jednotek nebo v částce tuto výši přesahující, ale nepřesahující 10 % obrátu dosaženého v předchozím účetním roce všemi podniky, které se na porušení podílely, a pokud úmyslně nebo z nedbalosti:

a) poruší čl. [81] odst. 1 a [nebo] článek [82] Smlouvy, nebo

[...]

Při stanovení výše pokuty se bere v úvahu závažnost a trvání daného porušení.“

- 3 Sdělení Komise nazvané „Pokyny o metodě stanovování pokut uložených podle čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a čl. 65 odst. 5 Smlouvy o ESUO“ (Úř. věst. 1998, C 9, s. 3; Zvl. vyd. 08/01, s. 171; dále jen „pokyny z roku 1998“) ve své preambuli uvádí:

„Zásady uvedené v těchto pokynech by měly zajistit průhlednost a nestrannost rozhodnutí Komise, co se týče podniků i Soudního dvora, při zachování volnosti rozhodování svěřené Komisi příslušnými právními předpisy udělovat pokuty v rozsahu 10 % celkového obratu podniků [...]

Nová metoda stanovování výše pokuty se bude řídit následujícími pravidly, která vycházejí ze základní částky, jež bude zvýšena s ohledem na přitěžující okolnosti, nebo snížena s ohledem na polehčující okolnosti.“

4 Podle bodu 1 těchto pokynů nazvaného „Základní částka“:

„Základní částka se stanoví podle závažnosti a délky protiprávního jednání, což jsou jediná kritéria uvedená v čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17.

#### A. Závažnost

[...]

Bude rovněž nezbytné brát v úvahu, zda původci protiprávních jednání skutečně měli hospodářskou možnost [schopnost] způsobit významnou škodu jiným hospodářským subjektům, zejména pak spotřebitelům, a určit výši pokuty na úrovni, která zajistí její dostatečně odstrašující [odrazující] účinek.

Obecně řečeno lze také brát v úvahu skutečnost, že velké podniky obvykle mají právní a ekonomické znalosti a infrastruktury, které jim umožní lépe rozpoznat, že jejich chování představuje protiprávní jednání, a jaké důsledky z něj vyplývají podle právních předpisů o hospodářské soutěži.

[...]“

- 5 Podle bodu 2 stejných pokynů se základní částka zvýší z důvodů přitěžujících okolností, jako například opakovaného protiprávního jednání stejného typu spáchaného stejným podnikem nebo stejnými podniky.

### Skutkový základ sporu

- 6 V napadeném rozsudku Soud shrnul skutkový základ sporu následně:

„1 Žalobkyně [...] je francouzskou společností činnou na celosvětové úrovni v odvětví stavebních materiálů. Vlastní 99,99 % kapitálu společnosti Lafarge Gypsum International SA (dále jen ‚Lafarge Plâtres‘), která vyrábí a uvádí na trh výrobky ze sádry, mezi nimi sádrokartony.

2 V oblasti sádrokartonů v Evropě jsou činní čtyři hlavní výrobci: BPB plc [(dále jen ‚BPB‘)], Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG (dále jen ‚Knauf‘), Gyproc Benelux NV (dále jen ‚Gyproc‘) a Lafarge Plâtres.

3 Komise v důsledku informací, o kterých se dozvěděla, uskutečnila dne 25. listopadu 1998 předem neohlášená šetření u osmi podniků působících v oblasti sádrokartonů, mezi nimiž byla i společnost Lafarge Plâtres v Isle-sur-la-Sorgue (Francie) a společnost Lafarge v Paříži (Francie). Dne 1. července 1999 pokračovala ve svých šetřeních u dvou jiných podniků.

- 4 Komise poté zaslala jednotlivým dotčeným podnikům žádosti o informace na základě článku 11 nařízení č. 17 [...], mezi nimi společnost Lafarge dne 21. září 1999. Tato na ně odpověděla dne 29. října 1999.
  
- 5 Komise dne 18. dubna 2001 zahájila správní řízení a přijala oznámení námitek vůči podnikům BPB, Knauf, Lafarge, Etex SA a Gyproc. [...]

[...]

- 8 Dne 27. listopadu 2002 přijala Komise [sporné] rozhodnutí.

- 9 Výrok [sporného] rozhodnutí uvádí:

#### *,Článek 1*

BPB [...], skupina Knauf, [...] Lafarge [...] a Gyproc [...] porušily čl. 81 odst. 1 [ES] tím, že se účastnily souboru dohod a jednání ve vzájemné shodě v odvětví sádrokartonů.

Doba trvání protiprávního jednání byla následující:

- a) BPB [...]: nejpozději od 31. března 1992 do 25. listopadu 1998

b) [skupina] Knauf: nejpozději od 31. března 1992 do 25. listopadu 1998

c) [...] Lafarge [...]: nejpozději od 31. srpna 1992 do 25. listopadu 1998

d) Gyproc [...]: nejpozději od 6. června 1996 do 25. listopadu 1998

[...]

### *Článek 3*

Za protiprávní jednání uvedené v článku 1 jsou následujícím podnikům uloženy následující pokuty:

a) BPB [...]: 138,6 milionů eur

b) [...] Knauf [...]: 85,8 milionů eur

c) [...] Lafarge [...]: 249,6 milionů eur

d) Gyproc [...]: 4,32 milionů eur

[...]

- 10 Komise má ve [sporném] rozhodnutí za to, že se dotčené podniky účastnily jediného a trvajících protiprávního jednání, které se projevilo následujícím chováním, sestávajícím z dohod nebo jednání ve vzájemné shodě:
- zástupci BPB a Knauf se v roce 1992 setkali v Londýně (Spojené království) a vyjádřili společnou vůli stabilizovat trhy sádrokartonových desek v Německu, ve Spojeném království, ve Francii a v Beneluxu;
  - zástupci BPB a Knauf od roku 1992 zavedli systémy výměny informací, ke kterým přistoupily Lafarge a poté Gyproc, týkající se jejich objemů prodeje na německém a francouzském trhu, na trhu ve Spojeném království a v Beneluxu;
  - zástupci BPB, Knauf a Lafarge se opakovaně vzájemně dopředu informovali o zvýšení cen na trhu Spojeného království;
  - zástupci BPB, Knauf, Lafarge a Gyproc, čelící zvláštnímu vývoji na německém trhu, se v roce 1996 setkali ve Versailles (Francie), v roce 1997 v Bruselu (Belgie) a v roce 1998 v Haagu (Nizozemsko), aby si rozdělili nebo alespoň stabilizovali německý trh;
  - zástupci BPB, Knauf, Lafarge a Gyproc se opakovaně vzájemně informovali a dohodli se na uplatnění zvýšení cen na německém trhu od roku 1996 do roku 1998.

- 11 Komise pro účely výpočtu výše pokuty uplatnila metodologii uvedenou v pokynech [z roku 1998].
  
- 12 Komise pro stanovení výchozí částky pokuty vymezené podle závažnosti protiprávního jednání měla nejprve za to, že dotčené podniky se dopustily protiprávního jednání, které bylo ze své samotné povahy velmi závažné, neboť jeho cílem bylo ukončit cenovou válku a stabilizovat trh výměnou důvěrných informací. Komise měla krom toho za to, že dotčené praktiky měly dopad na trh, neboť dotčené podniky představovaly téměř celou nabídku sádrokartonů a jednotlivé projevy kartelové dohody byly prováděny na trhu, který byl navíc velmi koncentrovaný a oligopolistický. Pokud jde o dotčený zeměpisný trh, Komise měla za to, že dohoda pokryla čtyři hlavní trhy uvnitř Evropského společenství, tedy Německo, Spojené království, Francii a Benelux.
  
- 13 Vzhledem k tomu, že Komise dále měla za to, že mezi dotčenými podniky existují významné rozdíly, přistoupila k odlišnému zacházení, vycházejíc za tímto účelem z obrátu z prodeje dotčeného výrobku na dotčených trzích během posledního úplného roku, ve kterém došlo k protiprávnímu jednání. Výchozí částka pokut byla na tomto základě stanovena na 80 milionů eur pro BPB, na 52 milionů eur pro Knauf a na 8 milionů eur pro Gyproc.
  
- 14 Aby byl pokutě zajištěn dostatečně odrazující účinek vzhledem k velikosti a celkovým prostředkům podniků, byla výchozí částka pokuty uložené Lafarge zvýšena o 100 %, čímž byla zvýšena na 104 milionů eur.

- 15 Aby byla zohledněna délka trvání protiprávního jednání, byla výchozí částka dále zvýšena o 65 % pro BPB a pro Knauf, o 60 % pro Lafarge a 20 % pro Gyproc, neboť protiprávní jednání bylo Komisí kvalifikováno jako dlouhodobé protiprávní jednání v případě Knauf, Lafarge a BPB a střednědobé protiprávní jednání v případě Gyproc.
  
- 16 Co se týče přitěžujících okolností, byla základní výše pokut uložených BPB a Lafarge zvýšena o 50 % z důvodu opakování protiprávního jednání.
  
- 17 Komise dále snížila o 25 % pokutu uloženou Gyproc na základě polehčujících okolností z důvodu, že byla destabilizujícím prvkem, který přispěl k omezení účinků kartelové dohody na německém trhu, a že nebyla přítomná na trhu Spojeného království.
  
- 18 Komise konečně přistoupila ke snížení výše pokut o 30 % pro BPB a o 40 % pro Gyproc podle části D odst. 2 sdělení Komise o neuložení nebo snížení pokut v případech kartelových dohod (Úř. věst. 1996, C 207, s. 4, dále jen ‚sdělení o spolupráci‘). Konečná výše uložených pokut tedy byla 138,6 milionů eur pro BPB, 85,8 milionů eur pro Knauf, 249,6 milionů eur pro Lafarge a 4,32 milionů eur pro Gyproc.“

## **Napadený rozsudek**

- 7 Návrhem došlým kanceláři Soudu dne 14. února 2003 podala společnost Lafarge žalobu na neplatnost sporného rozhodnutí. Podpůrně navrhla Soudu, aby snížil pokutu, která jí byla uložena.
- 8 Napadeným rozsudkem Soud zamítl tuto žalobu v plném rozsahu.

## **Návrhová žádání účastnic řízení**

- 9 Svým kasačním opravným prostředkem společnost Lafarge navrhuje, aby Soudní dvůr:
  - zrušil napadený rozsudek;
  - vyhověl návrhovým žádáním, která předložila v prvním stupni tím, že zruší sporné rozhodnutí v rozsahu, v němž jí ukládá pokutu;
  - podpůrně, částečně zrušil napadený rozsudek;

- vyhověl návrhovým žádáním, která předložila podpůrně v prvním stupni tím, že sníží pokutu, která jí byla uložena sporným rozhodnutím, a
  
- uložil Komisi náhradu nákladů řízení.

10 Komise navrhuje, aby Soudní dvůr:

- zamítl kasační opravný prostředek a
  
- uložil navrhovatelce náhradu nákladů řízení.

### **Ke kasačnímu opravnému prostředku**

11 Na podporu svých návrhových žádání vznáší společnost Lafarge šest důvodů kasačního opravného prostředku, předložených jako hlavní a směřujících ke zrušení napadeného rozsudku v plném rozsahu, a pět dalších důvodů, předložených podpůrně, směřujících k částečnému zrušení tohoto rozsudku.

*K prvnímu důvodu kasačního opravného prostředku vycházejícímu ze zkreslení důkazů*

Argumentace účastnic řízení

- 12 Společnost Lafarge vytýká Soudu, že zkreslil důkazy v rozsahu, v němž pro prokázání každého jednání považovaného za protiprávní systematicky odkazoval na „obecný kontext“. Takové zkreslení vyplývá zejména z vyjádření v napadeném rozsudku pokud jde o okolnosti v souvislosti se systémem výměny informací (body 270 a 271 napadeného rozsudku), výměnu informací týkajících se zvláště Spojeného království (bod 303 napadeného rozsudku), zvýšení cen ve Spojeném království pro období před 7. zářím 1996 (bod 324 napadeného rozsudku), existenci dohody o stabilizaci německého trhu (body 398 a 402 napadeného rozsudku), jakož i zvýšení cen v Německu v roce 1994 a 1995 (body 426 a 430 napadeného rozsudku).
- 13 Celkově se Soud opíral o obecný kontext, přestože jeho existence nebyla prokázána a mohla být prokázána pouze na základě jiných protiprávních jednání, která byla zase jako taková Soudem kvalifikována jen na základě téhož „obecného kontextu“. Soud tedy uvažoval v kruhu.
- 14 Komise se domnívá, že Lafarge ve většině případu neuvádí důkazy, které měly být zkresleny a neprokazuje nesprávnou analýzu, která měla Soud k takovému zkreslení vést. V každém případě Soudu nemůže být vytýkáno, že odkázal na neprokázaný obecný kontext ani že uvažoval v kruhu, jelikož přistoupil k podrobnému přezkumu různých důkazů.

## Závěry Soudního dvora

- 15 Je ustálenou judikaturou, že Soudní dvůr není příslušný ke zjišťování skutkového stavu ani, až na výjimky, k přezkoumávání důkazů, které Tribunál přijal na podporu tohoto skutkového stavu. Pokud totiž tyto důkazy byly řádně získány a byly dodrženy obecné právní zásady a procesní pravidla použitelná v oblasti důkazního břemene a provádění důkazů, přísluší samotnému Tribunálu posoudit hodnotu, kterou je třeba přiznat důkazům, které mu byly předloženy (viz rozsudek ze dne 8. května 2003, *T. Port v. Komise*, C-122/01 P, Recueil s. I-4261, bod 27, jakož i ze dne 25. října 2007, *Komninou a další v. Komise*, C-167/06 P, bod 40). Toto posouzení tudíž nepředstavuje, s výhradou případu zkreslování těchto důkazů, právní otázku, která by jako taková podléhala přezkumu Soudního dvora (viz zejména rozsudek ze dne 28. května 1998, *New Holland Ford v. Komise*, C-8/95 P, Recueil s. I-3175, bod 26).
- 16 Jestliže navrhovatel tvrdí, že Soud zkreslil důkazy, musí na základě článku 225 ES, čl. 51 prvního pododstavce statutu Soudního dvora a čl. 112 odst. 1 prvního pododstavce písm. c) jednacího řádu Soudního dvora přesně označit důkazy, které byly údajně zkresleny, a prokázat nesprávnou analýzu, která podle jeho názoru vedla Soud k takovému zkreslení (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 7. ledna 2004, *Aalborg Portland a další v. Komise*, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Recueil s. I-123, bod 50).
- 17 O takové zkreslení se jedná, pokud, aniž by byly uplatněny nové důkazy, se posouzení existujících důkazů jeví zjevně nesprávné (viz rozsudek ze dne 18. ledna 2007, *PKK a KNK v. Rada*, C-229/05 P, Sb. rozh. s. I-439, bod 37).

- 18 Jediný konkrétní důkaz, o němž společnost Lafarge tvrdí, že byl zkreslen, je interní přípis z října 1994 objevený v prostorách společnosti BPB. Podle společnosti Lafarge nic v dotčeném přípisu neumožňuje dospět k závěru, že soutěžitelé měli mezi sebou kontakty.
- 19 V tomto ohledu Soud v bodě 430 napadeného rozsudku zamítl tvrzení společnosti Lafarge, podle kterého se BPB dozvěděla o zvýšení cen společností Knauf, oznámeného v tomto přípisu, prostřednictvím svých zákazníků. Soud poznamenal, že „autor tohoto přípisu nejdříve shrnul situaci na trhu a poté vysvětluje, že ředitel prodeje Gyproc si stěžoval, že jeho podnik ztratil podíly na trhu a má je znovu nabýt. Krom toho bylo v přípise stanoveno zmrazení cen na úrovni v něm uvedené a uvedeno, že od 1. února 1995 dojde ke zvýšení cen. Posledně uvedená poznámka je zvláště výmluvná. I když odeslání oznámení o zvýšení cen společností Knauf bylo jednostranné a ostatní výrobci pouze následovali toto zvýšení cen, BPB nemohla v říjnu 1994 vědět, že na 1. únor 1995 bylo stanoveno zvýšení cen, neboť Knauf toto zvýšení cen oznámila až v listopadu 1994.“ Dále Soud zohlednil další konkrétní důkazy, a sice zaprvé skutečnost, že společnost Knauf oznámila v odpovědi na žádost Komise o informace, že již dlouhou dobu existuje praxe spočívající v zaslání oznámení o zvýšení cen spolu se seznamy cen přímo soutěžitelům ve stejné době jako zákazníkům, zadruhé skutečnost, že v průběhu šetření provedených v prostorách společností BPB a Lafarge Komise objevila vícero kopií oznámení o zvýšení cen soutěžitelů a zatřetí, že zvýšení cen se skutečně uskutečnilo dne 1. února 1995.
- 20 Z napadeného rozsudku tak vyplývá, že Soud nepřezkoumal dotčený interní přípis izolovaně, ale společně s jinými konkrétními důkazy ze spisu. V důsledku toho nemůže výtka týkající se tohoto přípisu obstát.

- 21 Ve zbývající části je třeba konstatovat, že navrhovatelka přesně neuvedla další důkazy, které Soud údajně zkreslil. Omezuje se totiž na uvedení částí napadeného rozsudku, ve kterých Soud odkazuje na „obecný kontext“, a sice body 271, 303, 324, 398, 402, 426 a 430, aniž by nicméně určila konkrétní důkazy, ohledně nichž se Soud dopustil zjevně nesprávného posouzení.
- 22 Za takových okolností, jako jsou okolnosti této věci, musí být existence zkreslení důkazů přezkoumána s ohledem na skutečnost, že je běžné, jelikož jsou zákaz účastnit se na protisoutěžních jednáních a dohodách, jakož i sankce, které mohou pachatele postihnout, obecně známé, že činnosti, se kterými jsou spojeny tyto jednání a dohody, se odehrávají tajně, schůzky se konají tajně, nejčastěji ve třetí zemi a související dokumentace je omezena na minimum. I když Komise objeví písemnosti výslovně prokazující protiprávní kontakty mezi hospodářskými subjekty, jako jsou zápisy ze schůzky, jsou tyto obvykle útržkovité a rozptýlené, takže se často ukazuje jako nezbytné rekonstruovat některé podrobnosti dedukcí. Ve většině případů musí být existence protisoutěžního jednání nebo dohody vyvozena z určitého počtu shodujících se skutečností a nepřímých důkazů, které ve svém celku mohou představovat, pokud neexistuje jiné logické vysvětlení, důkaz porušení pravidel hospodářské soutěže (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, body 55 až 57).
- 23 I když se dovolává zkreslení důkazů, navrhovatelka se ve skutečnosti snaží o jejich nové posouzení, což nespadá do pravomoci Soudního dvora.
- 24 V důsledku toho je třeba první důvod kasačního opravného prostředku zamítnout jako částečně nepřijatelný a částečně neopodstatněný.

- 25 Za těchto okolností je třeba zkoumat důvody vznesené navrhovatelkou podpůrně.

*K druhému důvodu kasačního opravného prostředku vycházejícímu z porušení pravidel v oblasti důkazního břemene, zásady presumpce nevinny a zásady in dubio pro reo*

#### Argumentace účastnic řízení

- 26 Navrhovatelka vytýká Soudu, že porušil pravidla v oblasti důkazního břemene, zásady presumpce nevinny a zásady *in dubio pro reo* tím, že dospěl k závěru, že Komise právně dostatečným způsobem prokázala, že účast Lafarge na protiprávním jednání začala ke dni 31. srpna 1992. V tomto ohledu připomíná, že podle ustálené judikatury se Soudní dvůr musí ujistit, že byly dodrženy obecné zásady práva Společenství, jakož i procesní pravidla použitelná v oblasti důkazního břemene a provádění důkazů. Krom toho důkazní břemeno ohledně protiprávního jednání a jeho doby trvání nese Komise.
- 27 V projednávaném případě měl Soud v bodech 507, 508 a 510 napadeného rozsudku za to, že Komise právně dostatečným způsobem prokázala účast společnosti Lafarge na protiprávním jednání od 31. srpna 1992, protože Lafarge neuvedla ani přesný začátek této účasti ani okolnosti, které jí vedly k tomu, že se zapojila do protisoutěžní výměny informací. Tímto jednáním obrátil důkazní břemeno. Přitom takové obrácení důkazního břemene představuje rovněž porušení presumpce nevinny a zásady *in dubio pro reo*.

- 28 Komise zpochybňuje tvrzení společnosti Lafarge a uvádí, že Soud měl pouze za to, že důkazy uvedené v bodech 503, 507 a 512 napadeného rozsudku představují dostatečné nepřímé důkazy k prokázání účasti společnosti Lafarge na protiprávním jednání od poloviny roku 1992, ale že Lafarge mohla předložit důkazy o opaku, což neučinila.

### Závěry Soudního dvora

- 29 Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že straně nebo orgánu, který tvrdí, že byla porušena pravidla hospodářské soutěže, přísluší, aby o tom předložil důkaz, a podniku nebo sdružení podniků, které uplatňuje důvod na obranu proti konstatování porušení těchto pravidel, přísluší, aby předložil důkaz, že podmínky použití pravidla, z něhož se odvozuje tento důvod na obranu, jsou splněny, takže uvedený orgán bude muset uplatnit jiný důkaz (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, bod 78).
- 30 Ať již důkazní břemeno nese podle těchto zásad Komise, nebo dotyčný podnik či sdružení podniků, skutkové okolnosti, kterých se jedna strana dovolává, mohou být takové povahy, že druhé straně vznikne povinnost poskytnout vysvětlení nebo odůvodnění, přičemž pokud tak posledně uvedená strana neučiní, lze dospět k závěru, že byla splněna pravidla v oblasti důkazního břemene (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, bod 79).
- 31 Z bodu 515 napadeného rozsudku vyplývá, že Soud měl za to, že Komise právně dostatečným způsobem prokázala, že BPB informovala společnost Lafarge nejpozději na konci měsíce srpna 1992 o dohodě existující mezi společnostmi BPB a Knauf o výměně údajů a že při této příležitosti Lafarge přistoupila k této dohodě. Soud se při formulaci tohoto závěru opřel jednak o určitá vyjádření BPB (bod 503 a následující

napadeného rozsudku) a jednak o skutečnost, že tržní podíl Lafarge na hlavních evropských trzích byl popisován v absolutní hodnotě a procentech v tabulkách BPB od roku 1991 (bod 512 napadeného rozsudku).

32 Je tedy třeba mít za to, že Soud tím, že v bodě 508 napadeného rozsudku uvedl, že se navrhovatelka omezila na zdůraznění nepřesností prohlášení BPB, aniž by nicméně uvedla přesné datum nebo okolnosti, které ji vedly k zapojení se do takové výměny informací, měl za to, na základě judikatury Soudního dvora uvedené v bodech 29 a 30 tohoto rozsudku, že důkazy předložené Komisí byly takové povahy, že druhé straně vznikla povinnost poskytnout vysvětlení nebo odůvodnění, přičemž pokud by tak neučinila, bylo by možné dospět k závěru, že tento orgán splnil povinnosti, které mu přísluší ohledně důkazního břemene. Soud se tak omezil na uvedení, že navrhovatelka neposkytla důkazy na podporu svého tvrzení, podle kterého přistoupila k dohodě o výměně informací nezbytně po červnu 1993 a pravděpodobně až na začátku roku 1994.

33 Z toho vyplývá, že Soud neporušil pravidla v oblasti důkazního břemene.

34 V rozsahu, v němž výtky vycházející z porušení presumpce nevinny a zásady *in dubio pro reo* spočívají na údajném obrácení důkazního břemene, musí být rovněž zamítnuty.

35 Druhý důvod kasačního opravného prostředku tedy není opodstatněný.

*Ke třetímu důvodu kasačního opravného prostředku vycházejícímu z nedostatku odůvodnění a z porušení zásady rovného zacházení*

## Argumentace účastnic řízení

- 36 Lafarge vytýká Soudu, že neodpověděl na její argument vycházející z nerovného zacházení mezi ní a společností Gyproc, jak byl formulován v bodech 374 a 375 její žaloby v prvním stupni, a tak nesplnil povinnost uvést odůvodnění, která mu přísluší. V bodech 500 až 518 napadeného rozsudku měl Soud za to, že pokud jde o společnost Lafarge, důkazy použité Komisí, a sice uvedení podílů společnosti Lafarge na trhu v tabulkách pana [D] a prohlášení BPB prokazují právně dostatečným způsobem účast společnosti Lafarge na jediném, komplexním a trvajícím protiprávním jednání od 31. srpna 1992, zatímco pokud jde o společnost Gyproc měla Komise za to, že tyto dvě skutečnosti nepředstavují dostatečné důkazy. Ve své replice společnost Lafarge doplňuje, že uvedla porušení zásady rovného zacházení rovněž v bodech 124, 511 a 512 své žaloby v prvním stupni, aniž by na to Soud reagoval.
- 37 Podle Komise je třetí důvod kasačního opravného prostředku nepřipustný, protože navrhovatelka nemůže uvést ve fázi kasačního opravného prostředku důvod, který nevznesla před Soudem. Krom toho pokud jde o porušení zásady rovného zacházení Komise poznamenává, že společnost Lafarge nemůže tvrdit, že se nachází ve stejné situaci jako společnost Gyproc, protože tato se přímo účastnila výměny informací až v roce 1996 a vůbec se neúčastnila takové výměny pokud jde o trh Spojeného království, protože na něm nebyla činná. Komise rovněž uvádí, že doplňující skutečnosti, které společnost Lafarge vznesla ve své replice, představují nový důvod, který je nepřipustný ve fázi repliky.

## Závěry Soudního dvora

- 38 Pokud jde o nedostatek odůvodnění vytykány Soudu v rozsahu, v němž v napadeném rozsudku neodpověděl na argument navrhovatelky formulovaný v bodech 374 a 375 její žaloby v prvním stupni ohledně nerovného zacházení mezi ní a společností Gyproc, je třeba konstatovat, že uvedené body zní takto:

„Vzhledem k tomu, že není prokázána účast [Lafarge] před koncem roku 1993 či dokonce začátkem roku 1994, výměna údajů není prvním ‚projevem‘ společnosti [Lafarge], protože výměna informací o objemech a kontakty ohledně cen, které Komise uvedla a které se týkají zvláště britského trhu, začaly dříve.

Přitom ani jeden ani druhý z těchto dvou projevů – i za předpokladu, že budou prokázány – nemůže zjevně jako takový prokazovat přistoupení [Lafarge] k jedinému, komplexnímu a trvajícím protiprávnímu jednání pokrývajícím čtyři hlavní evropské trhy. Krom toho měla Komise v případě společnosti Gyproc za to, že účast na stejných projevech nestačí k prokázání přistoupení k jedinému, komplexnímu a trvajícím protiprávnímu jednání.“

- 39 Je třeba uvést jednak, že ve výše uvedené části žaloby není výslovně uvedeno žádné tvrzení týkající se porušení zásady rovného zacházení. Krom toho i za předpokladu, že z ní může být takové tvrzení vyvozeno, nemá ani jasnou ani přesnou povahu a není založeno na podrobných důkazech, které jej mají podpořit.

- 40 Zásada rovného zacházení brání zejména tomu, aby se srovnatelnými situacemi bylo zacházeno odlišně a s odlišnými situacemi stejně, není-li takové zacházení objektivně odůvodněné (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 10. ledna 2006, IATA a ELFAA, C-344/04, Sb. rozh. s. I-403, bod 95). Přitom, jak správně uvádí Komise, navrhovatelka se ani nesnažila prokázat, že se nachází v situaci srovnatelné se situací společnosti Gyproc, což by bylo o to nezbytnější, že účast těchto dvou podniků na dotčeném protiprávním jednání se vyznačuje závažnými rozdíly ve skutkových okolnostech. Dosah tvrzení obsaženého v poslední větě bodu 375 žaloby v prvním stupni je v důsledku toho málo jasný.
- 41 Je ustálenou judikaturou, že povinnost Tribunálu odůvodnit svá rozhodnutí nemůže být vykládána tak, že je povinen podrobně odpovědět na každý argument uplatněný žalobcem, zejména pokud není dostatečně jasný a přesný a není založen na podrobných důkazech (viz rozsudky ze dne 6. března 2001, Connolly v. Komise, C-274/99 P, Recueil s. I-1611, bod 121; ze dne 11. září 2003, Belgie v. Komise, C-197/99 P, Recueil s. I-8461, bod 81, a ze dne 11. ledna 2007, Technische Glaswerke Ilmenau v. Komise, C-404/04 P, bod 90).
- 42 Ve své replice navrhovatelka vytýká Soudu, že neodpověděl na jiné body její žaloby v prvním stupni, a sice body 124, 511 a 512. Je třeba nicméně uvést, že uvedené body se týkají různých úvah ve sporném rozhodnutí a vztahují se k velmi rozdílným žalobním důvodům vzneseným před Soudem. Jak správně uvádí Komise ve své duplice, Soud přezkoumal, zejména v bodech 559 a 637 napadeného rozsudku, tvrzení navrhovatelky týkající se zásady rovného zacházení. Přitom navrhovatelka nekritizovala tyto body napadeného rozsudku ve svém kasačním opravném prostředku.
- 43 Z toho vyplývá, že doplňujícími tvrzeními vznesenými v replice navrhovatelka v podstatě předkládá v průběhu řízení nový důvod. Přitom z čl. 42 odst. 2 a článku 118 jednacího řádu Soudního dvora vyplývá, že v průběhu řízení nelze předkládat nové

důvody, ledaže by se zakládaly na právních a skutkových okolnostech, které vyšly najevo v průběhu řízení (viz zejména usnesení ze dne 13. června 2006, Mancini v. Komise, C-172/05 P, bod 20). Protože navrhovatelka vznesla tento důvod až ve fázi repliky a tento důvod se nezakládá na skutečnostech, které vyšly najevo po podání kasačního opravného prostředku, je třeba jej odmítnout jako opožděný.

- 44 Třetí důvod kasačního opravného prostředku tedy musí být částečně odmítnut jako nepřijatelný a částečně zamítnut jako neopodstatněný.

*Ke čtvrtému důvodu kasačního opravného prostředku vycházejícímu z porušení zásad proporcionality a rovného zacházení*

#### Argumentace účastnic řízení

- 45 Společnost Lafarge se domnívá, že napadený rozsudek porušuje zásady proporcionality a rovného zacházení v rozsahu, v němž potvrzuje základní částku pokuty, kterou jí stanovila Komise a která je v porovnání se základní částkou pokuty stanovenou pro ostatní podniky dotčené sporným rozhodnutím nepřiměřená. Zpochybňuje tvrzení Soudu obsažené v bodě 634 napadeného rozsudku, podle kterého může být výše pokut vypočtena nezávisle na obratu podniků. I kdyby toto tvrzení bylo správné, Komise se ve sporném rozhodnutí rozhodla pro rozdělení dotčených podniků do kategorií dle jejich příslušných podílů na trhu. Přitom z rozsudku Soudu ze dne 29. dubna 2004, Tokai Carbon a další v. Komise (T-236/01, T-239/01, T-244/01 až T-246/01, T-251/01

a T-252/01, Recueil s. II-1181, body 223 až 232) vyplývá, že od chvíle, kdy se Komise rozhodne stanovit kategorie na základě takového kritéria, jako jsou podíly na trhu, jsou Komise a Soud povinni dodržovat vztah proporcionality mezi jednak prahovými hodnotami různých kategorií a jednak podílem podniku na trhu, jakož i jeho zařazením v jedné z kategorií.

- <sup>46</sup> Přitom základní částka pokuty společnosti Lafarge byla 6,5krát vyšší než základní částka pokuty společnosti Gyproc, přestože podíl na trhu první společnosti (24 %) zařazené do kategorie 2, byl pouze 3,4krát vyšší než podíl druhé společnosti (7 %) zařazené do kategorie 3. Krom toho, přestože byl podíl společnosti Lafarge na trhu v roce 1997 menší než 81% podíl na trhu společnosti Knauf, byly oba podniky zařazeny do stejné kategorie a základní částka jejich pokuty byla stanovena na 52 miliónů eur.
- <sup>47</sup> Ve své replice společnost Lafarge upřesňuje, že před Soudem vznesla žalobní důvod v tomto smyslu.
- <sup>48</sup> Komise se domnívá, že tento důvod není přípustný, protože navrhovatelka takové argumenty nevznesla v rámci řízení v prvním stupni.
- <sup>49</sup> Dále jsou argumenty společnosti Lafarge zjevně neopodstatněné. Soudní dvůr tak potvrdil, že účastníci kartelové dohody mohou být rozděleni do kategorií, přičemž Komise se v tomto ohledu odvolává na rozsudek ze dne 29. června 2006, SGL Carbon v. Komise (C-308/04 P, Sb. rozh. s. I-5977, body 52 a 53). Když se Komise rozhodne rozdělit dotyčné podniky do skupin podle jejich podílů na trhu, není povinna zajistit, aby základní částka pokuty ukládaná každému podniku byla striktně přiměřená jeho podílu na trhu. Jelikož se podíly různých podniků na trhu obecně liší, tento postup by

Komisi zavazoval k vytvoření tolika kategorií, kolik existuje dotyčných podniků, což by učinilo jejich rozdělení do kategorií bezpředmětné.

- 50 Komise rovněž tvrdí, že se rozhodla rozdělit podniky do třech kategorií podle jejich podílů na trzích, kterých se týkala kartelová dohoda v průběhu posledního ukončeného roku jejich účasti na ní (a sice 1997). Společnost BPB tak byla z důvodu svého podílu na trhu (42 %) a svého postavení největšího výrobce zařazena do první kategorie. Společnosti Knauf a Lafarge, s 28% respektive 24% podílem na trhu byly zařazeny do druhé kategorie. Konečně z důvodu podílu na trhu ve výši 7 % a jako velmi malý subjekt byla společnost Gyproc zařazena do třetí kategorie.

### Závěry Soudního dvora

- 51 Je třeba uvést, že navrhovatelka se omezila na to, že před Soudem tvrdila, že i když jí její hospodářská schopnost na trzích v Německu a Spojeném království neumožňovala narušit hospodářskou soutěž na těchto trzích a byla rozhodujícím činitelem hospodářské soutěže během doby trvání protiprávního jednání, tato okolnost se neodrazila v základní částce pokuty, která jí byla uložena. Naopak v rámci tohoto důvodu kasačního opravného prostředku společnost Lafarge zpochybňuje možnost Komise stanovit kategorie podniků v závislosti na jejich podílech na trhu nebo přinejmenším metodu použitou Komisí za tímto účelem. Z toho vyplývá, že v tomto ohledu vznáší kritiku poprvé před Soudním dvorem.
- 52 Přitom umožnit účastníkovi řízení, aby vnesl důvod kasačního opravného prostředku a argumenty, které nevnesl před Tribunálem, ale poprvé až před Soudním dvorem, by znamenalo umožnit mu, aby předložil Soudnímu dvoru, jehož pravomoc je v rámci kasačního opravného prostředku omezena, spor v širším rozsahu, než v jakém jej

projednával Tribunál. V rámci kasačního opravného prostředku je tedy pravomoc Soudního dvora omezena na posouzení právního řešení důvodů opravného prostředku a argumentů projednávaných před soudem prvního stupně (viz rozsudky ze dne 30. března 2000, VBA v. VGB a další, C-266/97 P, Recueil, s. I-2135, bod 79, jakož i ze dne 21. září 2006, JCB Service v. Komise, C-167/04 P, Sb. rozh. s. I-8935, bod 114). V tomto rozsahu je projednávaný důvod kasačního opravného prostředku nepřípustný.

53 V rozsahu, v němž se opírá o tvrzení navrhovatelky, podle kterého měl Soud v bodě 634 napadeného rozsudku za to, že výše pokut může být stanovena nezávisle na obratu podniků, je třeba konstatovat, že projednávaný důvod spočívá na nesprávné četbě napadeného rozsudku.

54 V tomto bodě totiž Soud připomněl, že Soudní dvůr v rozsudku ze dne 28. června 2005, Dansk Rørindustri a další v. Komise (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P až C-208/02 P a C-213/02 P, Sb. rozh. s. I-5425, body 255 a 312) rozhodl, že Komise není povinna vypočít pokutu z částek založených na obratu dotyčných podniků ani zajistit, v případě, že pokuty jsou ukládány několika podnikům účastnícím se téhož protiprávního jednání, aby jí vypočtené konečné částky pokut pro dotyčné podniky vyjadřovaly veškeré rozdíly mezi nimi, pokud jde o jejich celkový obrat nebo jejich příslušný obrat.

55 V důsledku toho je třeba čtvrtý důvod kasačního opravného prostředku zamítnout jako částečně nepřípustný a částečně neopodstatněný.

*K pátému důvodu kasačního opravného prostředku vycházejícímu z nesprávných právních posouzení a nedostatku odůvodnění ohledně zvýšení pokuty z důvodu opakování protiprávního jednání*

56 Projednávaný důvod se dělí do dvou částí.

K první části týkající se existence právního základu pro zvýšení pokuty z důvodu opakování protiprávního jednání a časového omezení pro zohlednění takového jednání.

– Argumentace účastnic řízení

57 Společnost Lafarge vytýká Soudu, že v bodech 724 a 725 napadeného rozsudku porušil zásadu *nulla poena sine lege* tím, že měl za to, že Komise disponovala právním základem pro zvýšení pokuty ukládané navrhovatelce z důvodu opakování protiprávního jednání. Podle navrhovatelky mohou v téměř všech právních systémech členských států soudci zpřísnit trest na základě opakování protiprávního jednání jen v případech a za podmínek striktně stanovených zákonem. Přitom nařízení č. 17 neoprávňovalo Komisi ke zvýšení pokut za opakování protiprávního jednání.

58 Soud krom toho porušil v bodě 725 napadeného rozsudku obecnou zásadu právní jistoty tím, že měl za to, že Komise mohla konstatovat existenci opakovaného

protiprávního jednání, aniž by existovalo jakékoli časové omezení. Podle obecné zásady společné právům členských států totiž zákon stanoví pro použití opakovaní protiprávního jednání maximální lhůtu mezi okamžikem, kdy ke zkoumanému protiprávnímu jednání došlo a případným dřívějším odsouzením. V tomto ohledu společnost Lafarge odkazuje na trestní zákon vícero členských států. Cituje zejména rozsudky Evropského soudu pro lidská práva Öztürk ze dne 21. února 1984, řada A č. 73 a Lutz ze dne 25. srpna 1987, řada A č. 123-A, ze kterých vyplývá, že s ohledem na povahu a stupeň přísnosti sankcí v právu hospodářské soutěže tyto sankce spadají do „trestní oblasti“ jak je definována tímto soudem.

59 Navrhovatelka dále vyzývá Soudní dvůr, aby se znovu zabýval souladem jeho rozsudku ze dne 8. února 2007, *Groupe Danone v. Komise* (C-3/06 P, Sb. rozh. s. I-1331) s výše uvedenými obecnými zásadami.

60 Komise připomíná právě skutečnost, že argumenty podobné těm, které nyní vnesla navrhovatelka, byly Soudním dvorem v tomto rozsudku zamítnuty. Tvrdí, že v projednávané věci není nezbytné určit, zda úvahy Soudu jsou takové, že umožňují zvýšení sankce za opakovaní protiprávního jednání bez časového omezení, protože Soud zjistil, že dceřiná společnost navrhovatelky pokračovala během čtyř let v aktivní účasti na kartelové dohodě poté, co jí bylo oznámeno rozhodnutí Komise 94/815/ES ze dne 30. listopadu 1994, v řízení podle článku [81] Smlouvy o ES (Věci IV/33.126 a 33.322 – Cement) (Úř. věst. L 343, s. 1), zatímco ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek *Groupe Danone v. Komise* měl Soudní dvůr za to, že časový úsek mezi dvěma protiprávními jednáními kratší než deset let svědčí o sklonu nevyvozovat náležité důsledky ze zjištění o porušení pravidel hospodářské soutěže.

## – Závěry Soudního dvora

- 61 Pokud jde o existenci právního základu pro zvýšení pokuty z důvodu opakování protiprávního jednání, je třeba zdůraznit, že takové zvýšení odpovídá požadavku potlačovat opakované porušení pravidel hospodářské soutěže stejným podnikem.
- 62 Článek 15 odst. 2 nařízení č. 17 opravňuje Komisi ukládat pokuty podnikům a sdružením podniků za porušení článků 81 ES a 82 ES. Na základě tohoto ustanovení musí být při stanovení výše pokuty vzata v úvahu délka trvání a závažnost dotčeného protiprávního jednání.
- 63 V tomto ohledu, jak Soud uvedl v bodě 722 napadeného rozsudku, případné opakování protiprávního jednání je uvedeno mezi skutečnostmi, které mají být zohledněny při analýze závažnosti dotčeného protiprávního jednání (viz výše uvedené rozsudky Aalborg Portland a další v. Komise, bod 91, jakož i Groupe Danone v. Komise, bod 26).
- 64 Z toho vyplývá, že čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 představuje relevantní právní základ pro zohlednění opakování protiprávního jednání při stanovení pokuty (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Groupe Danone v. Komise, body 27 až 29).
- 65 V důsledku toho Soud tím, že potvrdil zjištění Komise ohledně existence opakovaného protiprávního jednání na straně navrhovatelky a kvalifikaci tohoto opakovaného protiprávního jednání jako přitěžující okolnosti, neporušil zásadu *nulla poena sine lege*.

- 66 Pokud jde o maximální lhůtu, nad jejíž rámec nemůže být opakování protiprávního jednání zohledněno, je třeba nejprve zdůraznit, že ani nařízení č. 17 ani pokyny z roku 1998 takovou lhůtu nestanoví.
- 67 Soudní dvůr v tomto ohledu v bodě 37 výše uvedeného rozsudku Groupe Danone v. Komise rozhodl, že neexistence takové lhůty neporušuje zásadu právní jistoty.
- 68 Společnost Lafarge nicméně vyzývá Soudní dvůr, aby přehodnotil závěr, ke kterému dospěl v tomto rozsudku. Zdá se, že z něj vyvozuje, že Komise může zvýšit pokutu z důvodu opakování protiprávního jednání bez časového omezení.
- 69 Takový vývod spočívá nicméně na nesprávném výkladu tohoto rozsudku. Soudní dvůr v něm totiž zdůraznil, že Komise může v každém případě přihlídnout k nepřímým důkazům potvrzujícím sklon podniku porušovat pravidla hospodářské soutěže, včetně například doby, která uplynula mezi dotčenými protiprávními jednáními (výše uvedený rozsudek Groupe Danone v. Komise, bod 39).
- 70 Krom toho zásada proporcionality vyžaduje, aby byla při posouzení sklonu podniku porušovat pravidla hospodářské soutěže zohledněna doba, která uplynula mezi dotčeným protiprávním jednáním a dřívějším porušením těchto pravidel. V rámci soudního přezkumu aktů Komise v oblasti práva hospodářské soutěže může být tedy Tribunál a případně Soudní dvůr veden k tomu, aby ověřil, zda Komise dodržela uvedenou zásadu, když z důvodu opakování protiprávního jednání zvýšila uloženou pokutu a obzvláště, zda je takové zvýšení nutné zejména s ohledem na dobu, která uplynula mezi dotčeným protiprávním jednáním a dřívějším porušením pravidel hospodářské soutěže.

- 71 V projednávaném případě Soud poznamenal v bodě 727 napadeného rozsudku, že historie protiprávních jednání, které byly ve vztahu k žalobkyni konstatovány, svědčí o její náchylnosti nevyvozovat odpovídající důsledky ze zjištění, že porušila pravidla hospodářské soutěže, vzhledem k tomu, že již byla předmětem dřívějších opatření Komise v rámci rozhodnutí 94/815, a přesto její dceřiná společnost pokračovala v aktivní účasti na dotčené kartelové dohodě až do roku 1998, tedy během čtyř let od oznámení tohoto rozhodnutí.
- 72 Soud se tedy nedopustil nesprávného právního posouzení tím, že rozhodl, že zásada právní jistoty nebyla porušena z důvodu, že neexistovala předem určená lhůta pro zohlednění opakování protiprávního jednání.
- 73 Pokud jde o výtku vycházející z údajného porušení obecné zásady společné členským státním, podle které není možné zohlednit opakování protiprávního jednání nad rámec určité maximální lhůty, tato výtku musí být zamítnuta jako nerelevantní v rozsahu, v němž, jak to vyplývá z bodu 70 tohoto rozsudku, právo hospodářské soutěže Unie nepovoluje Komisi zohlednit opakování protiprávního jednání bez časového omezení.
- 74 Navrhovatelka se dále snaží prokázat, přičemž stručně odkazuje na výše uvedené rozsudky Öztürk a Lutz, že sankce uložené Komisí v rámci práva hospodářské soutěže spadají pod pojem „trestní oblast“ ve smyslu článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále jen „EÚLP“).
- 75 Tento argument nemůže nicméně obstát. I za předpokladu, že by totiž sankce uložené Komisí v rámci práva hospodářské soutěže měly být považovány za sankce, které spadají do „trestní oblasti“ ve smyslu článku 6 uvedené Úmluvy, navrhovatelka neprokazuje, v čem měl Soud porušit její právo na spravedlivý proces, jak je zakotvené uvedeným článkem.

- 76 První část pátého důvodu kasačního opravného prostředku musí být v důsledku toho zamítnuta.

Ke druhé části týkající se existence opakování protiprávního jednání, aniž by se první konstatování protiprávního jednání stalo konečným

– Argumentace účastnic řízení

- 77 Lafarge uvádí, že Soud porušil obecnou zásadu společnou právům členských států, jakož i zásady právní jistoty a legality trestných činů a trestů tím, že měl za to, že Komise byla oprávněna zvýšit pokutu z důvodu opakování protiprávního jednání, i když rozhodnutí konstatující předchozí protiprávní jednání vykazující podobné skutečnosti nebylo v okamžiku, kdy došlo ke skutečnostem, kterých se týká napadené rozhodnutí, ještě konečné.
- 78 Podle trestního práva členských států se osoba obecně nachází v situaci opakování protiprávního jednání pouze tehdy, pokud se poté, co byla s konečnou platností odsouzena za první protiprávní jednání, dopustí dalšího. Jedním ze základních znaků opakování protiprávního jednání je tedy konečné rozhodnutí konstatující protiprávní jednání, což předpokládá vyčerpání všech opravných prostředků v době, kdy dojde k novému protiprávnímu jednání. V projednávané věci se Komise při kvalifikaci společnosti Lafarge jako pachatele opakovaného protiprávního jednání, opřela o rozhodnutí 94/815. Společnost Lafarge však proti tomuto rozhodnutí podala žalobu na neplatnost a Soud vydal svůj rozsudek dne 15. května 2000 (Cimenteries CBR a další v. Komise, T-25/95, T-26/95, T-30/95 až T-32/95, T-34/95 až T-39/95, T-42/95

až T-46/95, T-48/95, T-50/95 až T-65/95, T-68/95 až T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 a T-104/95, Recueil, s. II-491). Uvedený rozsudek se stal konečným dva měsíce poté, co byl oznámen společnosti Lafarge, když tato společnost nepodala kasační opravný prostředek. Dle Komise přitom praktiky, kterých se týkalo sporné rozhodnutí, skončily v měsíci listopadu 1998. V té době však nebylo s konečnou platností konstatováno protiprávní jednání společnosti Lafarge, neboť rozhodnutí 94/815 nebylo konečné, jelikož Soud dosud nerozhodl o uvedené žalobě na neplatnost.

- 79 Krom toho společnost Lafarge tvrdí, že se Soud rovněž dopustil nesprávného právního posouzení a dále nesplnil svou povinnost uvést odůvodnění tím, že v bodě 737 napadeného rozsudku tvrdil, že pravomoc Komise konstatovat v rozhodnutí opakování protiprávního jednání i tehdy, když první rozhodnutí konstatující protiprávní jednání není konečné, je odůvodněna novým během lhůt na podání žaloby na neplatnost proti druhému rozhodnutí, jestliže je po jeho přijetí první rozhodnutí zrušeno. Žádné ustanovení práva Společenství totiž takový nový běh lhůty nestanoví. Společnost Lafarge má za to, že toto pochybení by mělo vést ke zrušení napadeného rozsudku, protože ponechat na jednotlivci břemeno uvést situaci do souladu s právem, přestože bylo toto právo porušeno z důvodu nesprávné definice pojmu opakování protiprávního jednání, je v rozporu se zásadami právní jistoty a řádného výkonu spravedlnosti.
- 80 Ačkoliv Komise zpochybňuje opodstatněnost této části důvodu kasačního opravného prostředku, sdílí nicméně názor navrhovatelky, podle které žádné ustanovení práva Společenství nestanoví možnost nového zahájení běhu lhůty k podání žaloby na neplatnost proti rozhodnutí Komise. Komise navrhuje, aby Soudní dvůr přistoupil k nahrazení odůvodnění, protože ze zrušení prvního rozhodnutí, kterým se ukládá sankce za porušení práva hospodářské soutěže, na kterém se zakládá konstatování opakování protiprávního jednání v rámci druhého rozhodnutí, vyplývá pro dotýčný podnik právo požadovat od Komise nový přezkum druhého rozhodnutí. Komise v tomto ohledu odkazuje na článek 233 ES.

## – Závěry Soudního dvora

- <sup>81</sup> Soud rozhodl v bodě 734 napadeného rozsudku, že pro to, aby Komise mohla zohlednit opakování protiprávního jednání, stačí, aby byl podnik předtím uznán vinným z protiprávního jednání stejného druhu, a to i tehdy, když dotyčné rozhodnutí stále podléhá soudnímu přezkumu. V tomto ohledu právem v bodě 736 napadeného rozsudku připomněl, že na rozhodnutí Komise se vztahuje presumpce platnosti, dokud nejsou zrušena nebo vzata zpět (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 15. června 1994, Komise v. BASF a další, C-137/92 P, Recueil s. I-2555, bod 48).
- <sup>82</sup> Ve stejném bodě napadeného rozsudku Soud zdůraznil, opět právem, že žaloby podané u Soudního dvora nemají odkladný účinek. Článek 242 ES to totiž výslovně stanoví.
- <sup>83</sup> Z toho vyplývá, že i když rozhodnutí Komise dosud podléhá soudnímu přezkumu, vyvolává nadále všechny své účinky, s výjimkou případu, kdy Tribunál nebo Soudní dvůr rozhodnou jinak.
- <sup>84</sup> Tvrzení navrhovatelky, podle kterého podání žaloby na neplatnost proti rozhodnutí Komise znamená odklad použitelnosti tohoto rozhodnutí během soudního řízení, přinejmenším pokud jde o důsledky, které z něj vyplývají pro konstatování případného opakování protiprávního jednání v pozdějším rozhodnutí, tedy nemá žádný právní základ, ale naopak odporuje zejména znění článku 242 ES.

- 85 Krom toho, pokud by tvrzení navrhovatelky mělo být přijato, pachatelé protiprávního jednání by byly podníceni k podávání čistě odkladných žalob, s jediným cílem zabránit důsledkům opakování protiprávního jednání během doby řízení před Tribunálem a Soudním dvorem.
- 86 Závěr Soudu, podle kterého pro to, aby Komise mohla zohlednit opakování protiprávního jednání, stačí, že byl podnik předtím uznán vinným z protiprávního jednání stejného druhu, a to i tehdy, když dotyčné rozhodnutí stále podléhá soudnímu přezkumu, je tedy právně opodstatněné.
- 87 Tento závěr není zpochybněn v případě, že rozhodnutí, na základě kterého byly pokuty týkající se jiného protiprávního jednání zvýšena v pozdějším rozhodnutí, je soudem Evropské Unie zrušeno po přijetí tohoto posledně uvedeného rozhodnutí.
- 88 V takovém případě je totiž Komise povinna na základě článku 233 ES přijmout opatření, aby vyhověla rozsudku Soudního dvora tím, že případně změní pozdější rozhodnutí v rozsahu, v němž stanoví zvýšení pokuty z důvodu opakování protiprávního jednání.
- 89 V rozporu s tvrzením navrhovatelky je tento systém v souladu s obecnými zásadami řádného výkonu spravedlnosti a hospodárnosti řízení v rozsahu, v němž jednak ukládá orgánu, který vydal dotčený akt, aby přijal nezbytná opatření k vyhovění rozsudku Soudního dvora, a to i v případě, že o to dotyčný podnik nepožádá, a jednak zabraňuje čistě odkladným žalobám.

- 90 Nicméně, i za předpokladu, že by se Soud dopustil nesprávného právního posouzení, jak to tvrdí jak navrhovatelka tak Komise, tím, že v bodě 737 napadeného rozsudku rozhodl, že v případě, kdy je rozhodnutí na základě kterého byla pokuta týkající se jiného protiprávního jednání zvýšena v pozdějším rozhodnutí z důvodu opakování protiprávního jednání, zrušeno poté, co se pozdější rozhodnutí stalo konečným, by se jednalo o novou skutečnost, která by vedla k novému běhu lhůty k podání žaloby týkající se druhého rozhodnutí, takové pochybení nemůže vést ke zrušení uvedeného rozsudku, když se jeho výrok zdá být opodstatněný z jiných právních důvodů (viz v tomto smyslu zejména rozsudek ze dne 13. července 2000, *Salzgitter v. Komise*, C-210/98 P, Recueil, s. I-5843, bod 58 a citovaná judikatura).
- 91 Zejména z bodů 734 až 736 a 739 napadeného rozsudku vyplývá, že tak je tomu v projednávané věci. Soud se totiž opřel nejen o úvahy rozvedené v bodech 734 a 736 napadeného rozsudku a vysvětlené v bodě 81 tohoto rozsudku, ale rovněž připomněl v bodě 735 napadeného rozsudku, že posouzení zvláštních charakteristik opakování protiprávního jednání závisí na posouzení okolností konkrétního případu Komisí v rámci její posuzovací pravomoci. Dále Soud odlišoval v bodě 739 napadeného rozsudku projednávanou věc od věci, ve které byl vydán rozsudek ze dne 11. března 1999, *Thyssen Stahl v. Komise* (T-141/94, Recueil s. II-347), v níž k větší části protiprávního jednání došlo před prvním rozhodnutím, zatímco v projednávaném případě se Lafarge nadále účastnila dotčené kartelové dohody po dobu více než čtyř let po přijetí rozhodnutí 94/815, ve kterém byl vydán výše uvedený rozsudek *Cimenteries CBR a další v. Komise*.
- 92 Pokud jde o výtku vycházející z údajného porušení obecné zásady právní jistoty, je třeba uvést, že navrhovatelka se omezuje na uplatnění takového porušení, aniž by prokázala, čím byla konkrétně tato zásada porušena.
- 93 Je třeba v tomto ohledu zdůraznit, že Soud uvedl v bodě 720 napadeného rozsudku, že bod 2 pokynů z roku 1998, nazvaný „Přitěžující okolnosti“, stanoví demonstrativní výčet okolností, které mohou vést ke zvýšení základní částky pokuty, jako je opakování protiprávního jednání. Uvedený bod uvádí „opakované protiprávní jednání stejného

typu spáchané stejným podnikem (stejnými podniky)“, aniž by byla uvedena jakákoliv podmínka týkající se „konečné“ povahy rozhodnutí konstatujícího dřívější protiprávní jednání. Přitom je ustálenou judikaturou, že pokyny Komise zajišťují právní jistotu dotyčných podniků tím, že určují metodologii, kterou si Komise stanovila pro výpočet výše pokut uložených na základě čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 (viz rozsudek ze dne 22. května 2008, *Evonik Degussa v. Komise a Rada*, C-266/06 P, bod 53).

- 94 Pokud jde o výtku vycházející z údajného porušení obecné zásady legality trestných činů a trestů, je třeba připomenout, že tato zásada vyžaduje, aby zákon jasně definoval protiprávní jednání a tresty, které je potlačují (výše uvedený rozsudek *Evonik Degussa v. Komise a Rada*, bod 39). Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva se jasnost zákona posuzuje nejen z hlediska znění příslušného ustanovení, ale také z hlediska upřesnění vyplývajících z existující a zveřejněné judikatury (viz v tomto smyslu ESLP, rozsudek *G. v. Francie* ze dne 27. září 1995, řada A č. 325-B, § 25). Je třeba dále uvést, že skutečnost, že zákon přiznává posuzovací pravomoc, jako taková neodporuje požadavku předvídatelnosti, pokud jsou rozsah a pravidla výkonu takové posuzovací pravomoci dostatečně jasně vymezena vzhledem ke stanovenému legitimnímu cíli, aby byla jednotlivci poskytnuta přiměřená ochrana proti svévoli (ESLP, rozsudek *Margareta a Roger Andersson v. Švédsko* ze dne 25. února 1992, řada A č. 226, § 75).
- 95 V tomto ohledu je třeba připomenout, že ačkoliv čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 ponechává Komisi široký prostor pro volné uvážení, omezuje nicméně jeho výkon tím, že zavádí objektivní kritéria, která Komise musí respektovat. Jednak má výše pokuty, kterou lze uložit, vyčíslitelnou a absolutní maximální hodnotu, takže maximální výši pokuty, kterou lze uložit danému podniku, lze stanovit předem. Krom toho výkon této posuzovací pravomoci je rovněž omezen pravidly jednání, která si Komise sama uložila ve sdělení o spolupráci a v pokynech. Dále správní praxe Komise, která je známá a dostupná, podléhá úplnému přezkumu soudem Unie, jehož ustálená a zveřejněná judikatura umožnila upřesnit neurčité pojmy, které mohl obsahovat čl. 15 odst. 2

nařízení č. 17. Obezřetný hospodářský subjekt, který si v případě potřeby služeb obstará právní radu, tak může s dostatečnou přesností předvídat metodu stanovení i výši pokut, které mu hrozí za dané chování a skutečnost, že tento hospodářský subjekt není s to předem znát přesnou výši pokut, které Komise v jednotlivých případech uloží, nemůže představovat porušení zásady legality trestu (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek *Evonik Degussa v. Komise a Rada*, body 50 až 55).

- 96 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba zamítnout druhou část pátého důvodu kasačního opravného prostředku.
- 97 Z toho vyplývá, že pátý důvod kasačního opravného prostředku musí být zamítnut v plném rozsahu.

*K šestému důvodu vycházejícímu z nesprávného právního posouzení ohledně zvýšení základní částky pokuty z důvodu odrazujícího účinku*

#### Argumentace účastnic řízení

- 98 Navrhovatelka tvrdí, že Soud porušil v bodech 680 až 684 napadeného rozsudku článek 81 ES a nařízení č. 17 tím, že měl za to, že Komise mohla nezbytnost zvýšení pokuty z důvodu odrazujícího účinku posoudit již při stanovení výchozí částky pokuty,

a nikoliv na konci výpočtu pokuty. Navrhovatelka má za to, že pro účely odrazení je možné zvýšit pokutu, která byla stanovena na základě závažnosti a doby trvání protiprávního jednání, jakož i přitěžujících a polehčujících okolností projednávaného případu jen tehdy, pokud se částka zdá nedostatečná k tomu, aby přesvědčila podnik a všechny hospodářské subjekty o závažnosti protiprávního jednání a nezbytnosti ho neopakovat.

<sup>99</sup> Navrhovatelka rovněž odkazuje na sdělení Komise nazvané „Pokyny pro výpočet pokut uložených podle čl. 23 odst. 2 písm. a) nařízení č. 1/2003“ (Úř. věst. 2006, C 210, s. 2, dále jen „pokyny z roku 2006“), podle kterých Komise posoudí nezbytnost „zvláštního zvýšení [pokuty] s odrazujícím účinkem“ s ohledem na konečnou částku pokuty, to znamená po určení základní částky a úpravě této částky podle přitěžujících nebo polehčujících okolností.

<sup>100</sup> Komise poznamenává, že pokyny z roku 2006 nejsou v projednávaném případě relevantní, protože sporné rozhodnutí bylo přijato na základě pokynů z roku 1998, které stanoví, že lze přihlídnout k velikosti a celkovým zdrojům podniku při posuzování závažnosti protiprávního jednání (bod 1.A), a to předtím, než se zohlední doba trvání (bod 1.B). Komise může změnit svou politiku sankcí za porušení práva Společenství v oblasti hospodářské soutěže. Znění pokynů z roku 1998 a pokynů z roku 2006 je podobné, jelikož obě Komisi umožňují zohlednit při výpočtu pokut velikost a celkové zdroje podniku. Mimo to fáze, v níž se velikost podniku zohlední, není relevantní, jelikož zvýšení pokuty na tomto základě je nezávislé od konečné částky pokuty.

## Závěry Soudního dvora

- <sup>101</sup> Jak Soud konstatoval v bodě 657 napadeného rozsudku, 100% zvýšení základní částky pokuty určené na základě závažnosti protiprávního jednání vychází z nezbytnosti zajistit pokutě dostatečný odrazující účinek s ohledem na velikost a celkové zdroje společnosti Lafarge.
- <sup>102</sup> Ohledně pojmu odrazení je třeba připomenout, že tvoří jeden z prvků, které mají být zohledněny při výpočtu výše pokuty. Je totiž ustálenou judikaturou, že účelem pokut uložených z důvodu porušení článku 81 ES, jako jsou ty stanovené v čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17, je potrestání protiprávních úkonů dotyčných podniků, jakož i odrazení jak dotyčných podniků, tak i dalších hospodářských subjektů od budoucího porušování pravidel práva hospodářské soutěže Unie. Přitom nemůže být zpochybněna vazba mezi jednak velikostí a celkovými zdroji podniku a jednak nezbytností zajistit odrazující účinek pokuty. Komise tedy může při výpočtu výše pokuty zohlednit zejména velikost a hospodářskou sílu dotyčného podniku (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 29. června 2006, *Showa Denko v. Komise*, C-289/04 P, Sb. rozh. s. I-5859, bod 16 a citovaná judikatura).
- <sup>103</sup> Společnost Lafarge nezpochybňuje zohlednění své velikosti a celkových zdrojů jako takových, aby se zajistil dostatečný odrazující účinek pokuty, ale kritizuje fázi, ve které k tomuto zohlednění došlo.
- <sup>104</sup> V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že zohlednění velikosti a celkových zdrojů dotčeného podniku, aby se zajistil dostatečný odrazující účinek pokuty, spočívá v očekávaném dopadu na uvedený podnik, takže sankce nemůže být zanedbatelná zejména s ohledem na jeho finanční schopnost.

- 105 Soudní dvůr tak rozhodl, že Tribunál se právem domníval, že podnik z důvodu svého „ohromného“ celkového obrátu, ve vztahu k obrátům ostatních účastníků kartelové dohody, snadněji uvolní nezbytné prostředky pro zaplacení pokuty, což odůvodňuje použití prvku násobení s cílem dosáhnout odrazujícího účinku pokuty (viz výše uvedený rozsudek Showa Denko v. Komise, bod 18).
- 106 Když byl v projednávané věci výpočet pokuty proveden s použitím násobících koeficientů, pořadí použití těchto koeficientů nemělo vliv na konečnou částku pokuty, nezávisle na fázi, ve které byl dotčený násobitel použit.
- 107 Dále je třeba konstatovat, že společnost Lafarge nijak nepodporuje své tvrzení, podle kterého by byla výše pokuty, pokud by byla určena bez zohlednění násobitele stanoveného pro odrazující účinek, dostatečná pro zajištění takového účinku pokuty.
- 108 Konečně pokud jde o argument, který navrhovatelka vyvozuje z pokynů z roku 2006, je třeba zdůraznit, jak správně uvádí Komise, že tyto pokyny nebyly použitelné na skutkový základ projednávaného sporu.
- 109 Ve zbývajícím je třeba uvést, že do výpočtu pokuty uložené podniku lze zahrnout faktor odrazení a že tento faktor se hodnotí tak, že se zohledňuje řada prvků, a nikoli pouze konkrétní situace dotčeného podniku (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Showa Denko v. Komise, bod 23). Není tedy vyloučeno, že fáze výpočtu, ve které dojde k zohlednění faktoru odrazení, se může zdát relevantní s ohledem na jiné skutečnosti zohledněné pro hodnocení tohoto faktoru, než jsou velikost a celkové zdroje dotyčného podniku. Navrhovatelka nicméně neprokázala, že tomu tak v projednávaném věci bylo.

- 110 Proto je třeba zamítnout šestý důvod kasačního opravného prostředku jako neopodstatněný.
- 111 Z výše uvedených úvah vyplývá, že kasační opravný prostředek musí být zamítnut v plném rozsahu.

### **K nákladům řízení**

- 112 Podle čl. 69 odst. 2 jednacího řádu, jenž se na řízení o kasačním opravném prostředku použije na základě článku 118 téhož jednacího řádu, se účastníku řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. Vzhledem k tomu, že Komise požadovala náhradu nákladů řízení a navrhovatelka neměla ve věci úspěch, je důvodné uložit posledně uvedené náhradu nákladů řízení.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

- 1) Kasační opravný prostředek se zamítá.**
  
- 2) Společnosti Lafarge SA se ukládá náhrada nákladů řízení.**

Podpisy.